: https://dx.doi.org/10.22067/jgrd.2021.49186.0
مقالهٔ کاربردی

مجلّهٔ جغرافیا و توسعهٔ ناحیه‌ای، سال هجدهم، شمارهٔ ۲، پاییز و زمستان ۱۳۹۹، شمارهٔ پیاپی ۳۵

تبیین مؤلفه‌های مؤثر بر حکمروایی در مدیریت محلی
(مطالعهٔ موردی: روستاهای شهرستان زنجان)

نسرین جعفری (دانشجوی دکتری، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران)
njafari93@yahoo.com
حمید برقی (دانشیار، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران، نویسنده مسئول)
h.barghi@geo.ui.ac.ir
یوسف قنبری (دانشیار، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران)
y.ghanbari@geo.ui.ac.ir

صص ٥٤ ـ ٣٣

چکیده

امروزه حکمروایی در مناطق روستایی به عنوان فرایندی نـوین در حکومـت بـا دارا بودن شاخص‌های خاص خود می‌تواند مباحث نوینی در زمینـه مـدیریت محلـی در مناطق روستایی مطرح کند و سبب توانمندسازی ساکنین نواحی روستایی در زمینه-های متفاوت اعم از تصمیم‌سازی، اجرا و ارزیابی گـردد کـه در ایـن میـان متـأثر از عوامل و مؤلفه‌هایی است که این مؤلفه‌ها می‌توانند محیطی، اقتصـادی، اجتمـاعی و نهادی باشند. بنابراین هدف پژوهش حاضر تبیین مؤلفه‌های مؤثر بر حکمروایـی در مدیریت محلی شهرستان زنجان است. با توجه به اهمیت موضوع مورد مطالعه، نوع تحقیق کاربردی، روش تحقیق از نوع توصیفی- تحلیلی و جهت گردآوری اطلاعات از دو روش کتابخانه‌ای و مطالعات میدانی استفاده شده اسـت. جامعـهٔ آمـاری ایـن تحقیق ۲۵۵۸۸ خانوار و مدیران محلی منطقهٔ مورد مطالعه است که از طریق فرمـول کوکران تعداد نمونه خانوارهای روستایی ۳۸۲ خانوار محاسبه شد. از میـان مـدیران محلی نیز ۵۰ نفر از دهیاران روستاهای نمونه و رئیسان شوراهای اسلامی به عنـوان

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۳/۰٦ تاریخ تصویب: ۱۳۹۷/۱۲/۰۵

نمونه انتخاب شدند. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون t تک‌نمونه‌ای، همبستگی اسپیرمن و پیرسون و رگرسیون استفاده شد که نتایج آزمون t تک‌نمونه‌ای نشان داده، حکمروایی در منطقهٔ مورد مطالعه در سطح متوسطی قرار دارد و آزمون همبستگی نشان داد که بین تمامی مؤلفه‌ها و حکمروایی به جز مؤلفه‌های فاصله از شهرستان، جنسیت دهیار، تجهیزات آتش‌نشانی، مالکیت زمین و ساختمان توسط دهیاری رابطه معناداری وجود دارد. در رابطه با میزان تأثیرگذاری مؤلفه‌ها، سرمایهٔ اجتماعی (۰/٤۱۲) بیشترین تأثیرگذاری را بر حکمروایی در منطقهٔ مورد مطالعه داشته است، بنابراین می‌توان جهت بالا بردن حکمروایی در منطقه نسبت به تقویت هر چه بیشتر سرمایهٔ اجتماعی در کنار توجه به سایر عوامل اقدام نمود.
کلمات کلیدی: حکمروایی روستایی، مدیریت محلی، سرمایهٔ اجتماعی، شهرستان زنجان

۱. مقدمه

شواهد نظری و تجربیات عملی نشان داده است که برای رسیدن به توسعه و پیشرفت پایدار و همه‌جانبه، توجه به موضوعات جهانی شدن، تمرکززدایی، مشارکت بخش مدنی، محلی‌گرایی، حکمروایی مطلوب و کوچک‌سازی ساختارهای حاکمیتی، الزاماتی غیرقابل انکار و بی‌بدیل‌اند. لذا گسترش و نهادینه کردن مدیریت‌های محلی واقعیت انکارناپذیر عرصهٔ جهانی شدن است و دولت‌ها ناگزیر از به رسمیت شناختن و ایجاد آن در سطح ناحیه و منطقه هستند. در بزرگ‌ترین اجلاس جهانی با نام *اجلاس زمین*، که با حضور سران بیش از صد کشور و حدود چهل هزار نفر در سال ۲۰۰۲ در در *ژوهانسبورگ* برگزار گردید، تأکید اصلی بر این الگوواره بود که جهانی بیندیشید و محلی عمل کنید و در اهمیت اقدامات محلی این شعار مطرح شد که اقدام محلی، جهان را به حرکت می‌اندازد (صالحی، ۱۳۸۷، ص. ٤۵). این درحالیست که، طی سال‌های اخیر توجه به تغییرات نهادی از حکومت به حکمروایی در مطالعات روستایی نیز افزایش یافته (مارسدن و مورداچ[1]، ۱۹۹۸؛ مارسدن، ۱۹۹۹؛ فروس و لروی[2]، ۲۰۰۳؛ بونسترا[3]، ۲۰۰٦، ص. ۱) و موضوع گذار از دولت به سوی فرایندهای نوین

1. Marsden & Murdoch
2. Frouws & Leroy
3. Boonstra

ادارهٔ نواحی روستایی مطرح شده است (بدری، ۱۳۸۹، ص.۷۰) و پیرو آن به توسعهٔ مدل‌های جدید حکمروایی در مناطق روستایی توجه زیادی شده است که نتیجهٔ آن، استقرار سازمان‌های محلی مانند شوراها توسط دولت‌های ملی (مکینون[۱]، ۲۰۰۲، ص. ۳۱۰) و مشارکت‌های مردمی به عنوان عواملی بسیار مهم، جهت موفقیت برنامه‌های توسعه در نواحی روستایی، می‌باشد (پوری و سوندیپ[۲]، ۲۰۰۷، ص. ۱۳۳). به طوری که در کشورهای در حال توسعه، حکمروایی در سطح جامعه به عنوان یک موضوع کلیدی در توسعهٔ روستایی شناخته شده است. در این کشورها، جمعیت‌های آسیب‌پذیر اغلب قادر به دسترسی به خدمات ارائه‌شده توسط دولت یا بخش خصوصی نبوده و از این‌رو جهت بقا بر جوامع محلی تکیه می‌کنند (زنگ، فان، ژنگ و هوانگ[۳]، ۲۰۰٤، صص. ۲۸۵۸–۲۸۵۷). بنابراین، شبکه‌ها و شرکت‌هایی جهت رسیدگی به چالش‌های توسعهٔ روستایی پدید آمده‌اند که یک واکنش لازم جهت ماهیت ذاتی چالش‌هایی چون پایداری، بازسازی و ناتوانی بوده است (کمیسیون اروپا[٤]، ۲۰۰۸، ص. ۱۱؛ المنوفی، البیلالی، برجان و برجان[٥]، ۲۰۱٤، ص. ۲۸۹).

در تاریخ ده‌نشینی ایران نظام مدیریت روستایی به لحاظ ساختارهای اجتماعی تحولات و دگرگونی‌های پیچیده‌ای داشته است. خلاء مدیریت کارآمد و اصولی در روستاها در تمامی این ادوار به خصوص از دههٔ ۱۳٤۰ به این سو و نظام تمرکزگرای بخشی‌نگر از معایب برنامه‌های کشور بوده است (مهدوی و نجفی کانی، ۱۳۸٤؛ سیف‌الدینی و پناهنده‌خواه، ۱۳۸۹، ص. ۸٤). بنابراین، برنامه‌ریزان سال‌های نخست پس از پیروزی انقلاب (۱۳۵۸) با تشکیل شوراهای اسلامی اجرای سیاست عدم تمرکز، سپردن کارهای عمرانی و اقتصادی و رفاهی به مردم، سرعت بخشیدن به جریان امور، رفع تبعیض، نظارت اجتماعی، تکمیل کار دستگاه‌های دولتی، هدایت و رهبری برنامه‌های محلی، آگاه‌سازی مردم و بالا بردن توان دولت را در پیش گرفتند (علوی‌تبار، ۱۳۷۸، ص. ۷٦). در سال ۱۳۸۱ نیز، دهیاری‌ها به عنوان مدیریت محلی به وجود آمدند و گسترش یافتند (رضوانی، ۱۳۸۳، ص. ۲۱۵). ولی شواهد نشان داده است که شوراها

1. Mackinnon
2. Puri & Sundeep
3. Zhang, Fan, Zhang & Huang
4. The European Commission
5. Elmenofi, Elbilali, Berjan & Berjan

و دهیاری‌ها در اجرای برنامه‌های توسعهٔ روستایی از کارآیی مطلوبی برخوردار نیستند و بیشتر جنبهٔ نمادین دارند و تصمیمات نهادهای دولتی را در سطح روستا اجرا می‌کنند (احمدی‌پور و همکاران، ۱۳۸۹، ص. ۳). این در حالی است که اساس شکل‌گیری فلسفه مدیریت محلی عبارت از نهادینه‌سازی و تحقق مشارکت مردمی در مدیریت امور مربوط به خود است (بدری و موسوی، ۱۳۸۸، ص. ۲) که این مهم بدون حکمروایی تحقق نمی‌یابد و حکمروایی نیز خود تابع مؤلفه‌هایی می‌باشد. همبلتون چهار دسته از عوامل و نیروها (کادر دولتی، اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و محیطی) را بر حکمروایی تأثیرگذار دانسته است که در نهایت حکمروایی می‌تواند توسعهٔ مناطق روستایی را فراهم آورد (همبلتون[1]، ۲۰۱۵، ص. ۱۱٤).

هدف پژوهش حاضر، تبیین مؤلفه‌های مؤثر بر حکمروایی در مدیریت محلی روستاهای شهرستان زنجان می‌باشد. مطابق آمار ۱۳۹۵، جمعیت روستانشین شهرستان زنجان ۸۷۸۲۷ نفر، ۲۵۵۸۸ خانوار، می‌باشد که در ۳ بخش، ۱۳ دهستان و ۲٤۸ روستای دارای سکنه شهرستان زنجان سکونت دارند. از ۲٤۸ روستای شهرستان زنجان، ۱٦۰ روستا دارای شورای اسلامی و ۱۰٦ روستا دارای دهیاری‌اند. بنابراین تحقیق حاضر به دنبال پاسخ گویی به این سوالات کلیدی می‌باشد که عبارتنداز:

۱- میزان حکمروایی در مناطق روستایی شهرستان زنجان در چه سطحی قرار دارد ؟

۲- آیا بین حکمروایی و مؤلفه‌های مؤثر بر آن رابطه معناداری وجود دارد؟

۳- کدام‌یک از مؤلفه‌ها بیشترین اثرگذاری را بر حکمروایی در منطقهٔ مورد مطالعه دارند؟

۲. پیشینهٔ تحقیق

چوبچیان، کلانتری و شعبانعلی فمی (۱۳۸٦)، در پژوهش خود تحت عنوان عوامل مؤثر بر عملکرد دهیاری‌ها، با استفاده از روش‌های توصیفی- تحلیلی به این نتیجه رسیده‌اند که از ۱۳ متغیر معرفی‌شده، متغیرهای مربوط به سن دهیار و تحصیلات دهیار در این مدل معنی‌دار نشده‌اند. رگرسیون گام به گام ۱۱ متغیر نشان داد که مؤلفه همکاری سازمان‌ها با ضریب تعیین ۰/۳٦٤ بیشترین تأثیر را بر عملکرد دهیاری‌ها داشته است و ۳٦/٤ درصد از تغییرات مورد نظر

1. Hambleton

را تبیین می‌کند. دربان‌آستانه (۱۳۹۰)، در پایان‌نامهٔ خود با عنوان «تبیین حکمروایی روستایی در حکومت‌های محلی» با استفاده از روش پیمایشی و اسنادی به این نتیجه رسیده‌اند که نمایهٔ حکمروایی روستایی در ۵۰ درصد از حکومت‌های محلی در وضعیت نامناسب، ٤٠ درصد در وضعیت متوسط و تنها ۱۰ درصد حکومت‌های محلی دارای حکمروایی مناسبی می‌باشند. همچنین متغیرهای درجهٔ دهیاری، جمعیت روستا، رضایت شغلی، سطح تحصیلات دهیار، سبک مدیریت، انسجام اجتماعی، تعامل مؤثر با دهیاری‌های مجاور و تجربه دهیار، مهمترین عوامل مؤثر بر حکمروایی روستایی محسوب می‌شوند. ظهرانی ازبری (۱۳۹۰)، در پژوهش خود تحت عنوان «عوامل مؤثر بر موفقیت دهیاری‌ها» با استفاه از روش توصیفی- تحلیلی بدین نتیجه رسیده‌اند که بین مشارکت مردمی و موفقیت دهیاری رابطهٔ خیلی زیادی در رودبار قصران وجود دارد، ولی اعتبارات مالی نقش ضعیفی در موفقیت دهیاری‌ها داشته است و از بین ویژگی‌های دهیار نقش تحصیلات بیشتر از سایر گویه‌ها بر موفقیت دهیار مؤثر بوده است. مطیعی لنگرودی و حجی‌پور (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان «الگوی میان کنش کارکرد سازمان‌های مردم‌نهاد با حکمروایی مطلوب روستایی در دشت حسین‌آباد غنیاب» با استفاده از روش توصیفی- تحلیلی به این نتیجه رسیده‌اند که کارکرد سازمان‌های مردم‌نهاد در منطقهٔ مورد مطالعه ٤٧ درصد از تغییرات حکمروایی مطلوب را به خود اختصاص داده است. بُعد اقتصادی کارکرد سازمان‌های مردم‌نهاد هم دارای اثر مستقیم و هم غیرمستقیم بر حکمروایی مطلوب روستایی است. در میان ابعاد حکمروایی مطلوب مقولهٔ مشارکت بیشترین تأثیر را از کارکرد سازمان‌های مردم‌نهاد گرفته است و بیان شده است که با گسترش سازمان‌های مردم-نهاد در بطن فضاهای روستایی، زمینهٔ برپایی و استمرار حکمروایی مطلوب تا حد زیادی مهیا می‌شود. جانکاوسکا و سپوتینه[1] (۲۰۰۷) در مقاله‌ای با عنوان «ارتباط بین سرمایهٔ اجتماعی، حکمروایی و عملکرد اقتصادی در اروپا»، ۲۳ کشور اروپایی را با استفاده از روش توصیفی- تحلیلی بررسی کرده‌اند و به این نتیجه دست یافته‌اند که بین شاخص‌های حکمروایی و شاخص‌های سرمایهٔ اجتماعی ارتباط معناداری وجود دارد. موریسون[2] (۲۰۱٤)، در مقاله‌ای با

1. Jankauskas & Seputiene
2. Morison

عنوان «توسعهٔ شاخص‌های حکمروایی منطقه‌ای: پتانسیل سازمانی مناطق روستایی» با استفاده از روش توصیفی- تحلیلی و با استفاده از ٤ شاخص به ارزیابی و مقایسهٔ حکمروایی در مناطق روستایی ایالات متحده و استرالیا پرداخته و شاخص‌هایی مانند تعامل در شبکه‌های منطقه‌ای- تنوع و هم‌افزایی در ترکیب ابزار (نیرومندی و انطباق‌پذیری در طراحی ابزار)، گستردگی مالی دولت و پشتیبانی دموکراتیک را مورد بررسی قرار داده است، وی با توجه به تجزیه و تحلیل داده‌ها به این نتیجه رسیده است که سطح بالای پتانسیل نهادی تابع تعامل شبکه‌های منطقه‌ای و فعال کردن پیش‌شرط مالی، اداری و دموکراتیک گسترده در این مناطق است و نقش دولت را نیز حیاتی دانسته و بیان می‌کند سازمان‌های دولتی و خصوصی می‌توانند به اولویت‌بندی سرمایه‌گذاری و مداخله در امور مناطق روستایی کمک کنند. هوهه، چن و هانگ[1] (۲۰۱۵)، در مقاله‌ای تحت عنوان «اعتماد اجتماعی و حکمروایی مردمی در مناطق روستایی چین»، ارتباط بین اعتماد اجتماعی و حکمروایی را یکی از نقاط کانونی در سیاست‌گذاری جوامع دانسته‌اند. سافته‌ها از داده‌هایی که از سال ۲۰۰۵ در سطح روستاهای چین به دست آمده، نشان می‌دهد که انوع مختلف اعتماد اجتماعی نظیر اعتماد خصوصی و عمومی با اثرات مختلف بر حکمروایی روستایی تأثیر می‌گذارد. اعتماد روستاییان به افرادی که از آنها شناخت داشتند، بیشتر بوده است و بیشترین تأثیر را در حکمروایی داشته ولی اعتماد به افراد غریبه هیچ تأثیری بر حکمروایی روستایی نداشته است.

۳. روش‌شناسی تحقیق

۳. ۱. روش تحقیق

با توجه به اهمیت موضوع مورد مطالعه، نوع تحقیق کاربردی، روش تحقیق حاضر از نوع توصیفی- تحلیلی است. جهت گردآوری اطلاعات از دو روش کتابخانه‌ای (مقالات، کتب و طرح هادی روستاهای مورد مطالعه) و مطالعات میدانی مبتنی بر (پرسش‌نامه، مشاهده و مصاحبه) استفاده گردید. شهرستان زنجان مشتمل بر ٢٤٨ روستای دارای سکنه می‌باشد که با توجه به تعداد بالای روستاها، ۱۰ درصد (۲۵روستا) با توجه به ویژگی‌هایی چون توپوگرافی،

1. Huhe, Chen & Hang

جمعیت بالای ۵۰ خانوار، راه و سابقهٔ بیش از ده سال در تاسیس دهیاری، به عنوان نمونه انتخاب شدند. جامعهٔ آماری این تحقیق ۲۵۵۸۸ خانوار و مدیران محلی منطقهٔ مورد مطالعه است که از طریق تعداد نمونه خانوارهای روستایی ۳۸۲ خانوار محاسبه شد. بنابراین تعداد ۳۸۲ پرسش‌نامه تهیه و بین خانوارهای نمونه توزیع شد. از میان مدیران محلی نیز ۵۰ نفر از دهیاران روستاهای نمونه و رئیسان شوراهای اسلامی به عنوان نمونه انتخاب شدند. در رابطه با متغیر مستقل (مؤلفه‌های مؤثر بر حکمروایی) و متغیر وابسته (حکمروایی) که عملکرد مدیران محلی را نشان می‌دهد، مؤلفه‌هایی مطابق جدول ۱ و ۲ تعریف شده است و با استفاده از طیف لیکرت داده‌ها گردآوری شدند.

جدول ۱. متغیرها و گویه‌های مؤثر بر حکمروایی

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

شاخص	گویه
محیطی- فضایی	فاصلهٔ روستا از مرکز شهرستان، فاصله روستاها از مرکز بخش، مساحت محدودهٔ قانونی دهیاری، نوع راه، دسترسی به انواع خدمات و اقدامات عمرانی
اقتصادی	شاغلین روستایی، درآمد، اراضی، تعداد دام، بنگاه‌های موجود روستاها
اجتماعی- فرهنگی	سن، جنسیت، سواد، طبقهٔ اقتصادی- اجتماعی، اعتماد، مشارکت
نهادی	سن، جنسیت و سواد مدیران محلی، درآمد، تجربه، رضایت شغلی، شرکت در کلاس‌های آموزشی، درجهٔ دهیاری، مالکیت ساختمان دهیاری، تجهیزات مورد نیاز دهیاری، همکاری دهیاری با سازمانها و ارگانها

جدول ۲. متغیرها و گویه‌های ارزیابی حکمروایی

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

شاخص	گویه
کارایی و اثربخشی	تسهیل در فرایند دریافت اعتبارات و معرفی روستاییان به بانک‌ها، تسهیل در فرایند همکاری با بنیاد مسکن، انتشار و اعلام برنامه‌ها و عملکرد دهیاری، اطلاع‌رسانی به عموم در خصوص ساعات حضور دهیار و شورا در محل کار، میزان رضایتمندی از خدمات ارائه شده توسط مسؤولان، بهبود محیط روستا (فضای سبز، دفن زباله و...)، تلاش مدیران در جهت جلوگیری از تغییر غیر اصولی کاربری‌ها
عدالت	دریافت برابر عوارض از مردم، عدم تبعیض در ارائه خدمات شورا و دهیاری (جمع‌آوری زباله،

گویه	شاخص
صدور برنامه ساختمانی و...)، در نظر گرفتن تخفیف بهای خدمات برای افراد تحت پوشش کمیتهٔ امداد، فرصت برابر دسترسی به قدرت و عضویت در نهادهای محلی برای روستاییان	
نظرخواهی از مردم در برنامه‌های روستا، اولویت‌بندی مشکلات، استفاده از نظرات مردم در تصمیمات، مشارکت مردم در انتخابات، مشارکت در فعالیت‌های عام‌المنفعه (خودیاری و...)	مشارکت
شرح درآمدها و هزینه‌های ایجاد شده، اطلاع رسانی در زمینهٔ پیشرفت طرح‌ها، اطلاع‌رسانی در رابطه با زمان‌بندی طرح‌ها، رضایت از میزان شفافیت مدیران در انجام امور روستا	شفافیت
سرباز زدن مسؤولان از اختیارات تفویض شده، آگاه‌سازی مردم در رابطه با امور روستا، مراقبت بر اجرای مقررات بهداشتی و حفظ نظافت، معرفی خانواده‌های بی‌سرپرست به کمیتهٔ امداد	مسؤولیت‌پذیری
رسیدگی به شکایت مردم، برگزاری جلسات پرسش و پاسخ، تعهدپذیری مدیران، باور مدیران به پاسخگویی در فرایند مدیریت	پاسخ‌گویی
توافق جمعی روستاییان در خصوص موضوعات مهم روستا، موفقیت فعالیت‌های گروهی، میزان رابطهٔ مدیران و مردم روستا، میزان رابطه بین دولت، بخش خصوصی و جامعهٔ مدنی، نگرش و باور کار جمعی، رضایت از توافق جمعی	توافق جمعی
احترام به آداب و رسوم روستا توسط مدیران، میزان آگاهی مدیران از قوانین و عرف محل، بی‌طرفی مسؤولین در برابر قانون، قانون محوری روستاییان	قانون‌پذیری

در تحقیق حاضر با توجه به ماهیت و مقیاس تحقیق به منظور ارزیابی روایی پرسش‌نامه از روایی محتوایی شامل پانل متخصصان استفاده شد، به‌طوری‌که بعد از بررسی‌ها و مطالعات انجام‌شده در مورد پرسش‌نامه و مقایسه با پژوهش‌های پیشین در این زمینه پرسش‌نامه به خبرگان و متخصصان (اساتید برنامه‌ریزی روستایی، کارشناسان امور روستایی استانداری زنجان و کارشناسان سازمان دهیاری‌ها) ارسال گردید و بعد از چندین بار تصحیح به تأیید متخصصان رسید. جهت برآورد پایایی پرسش‌نامه حکمروایی نیز، از آلفای کرونباخ استفاده گردید (جدول ۳).

جدول ٣. میزان پایایی شاخص‌های حکمروایی

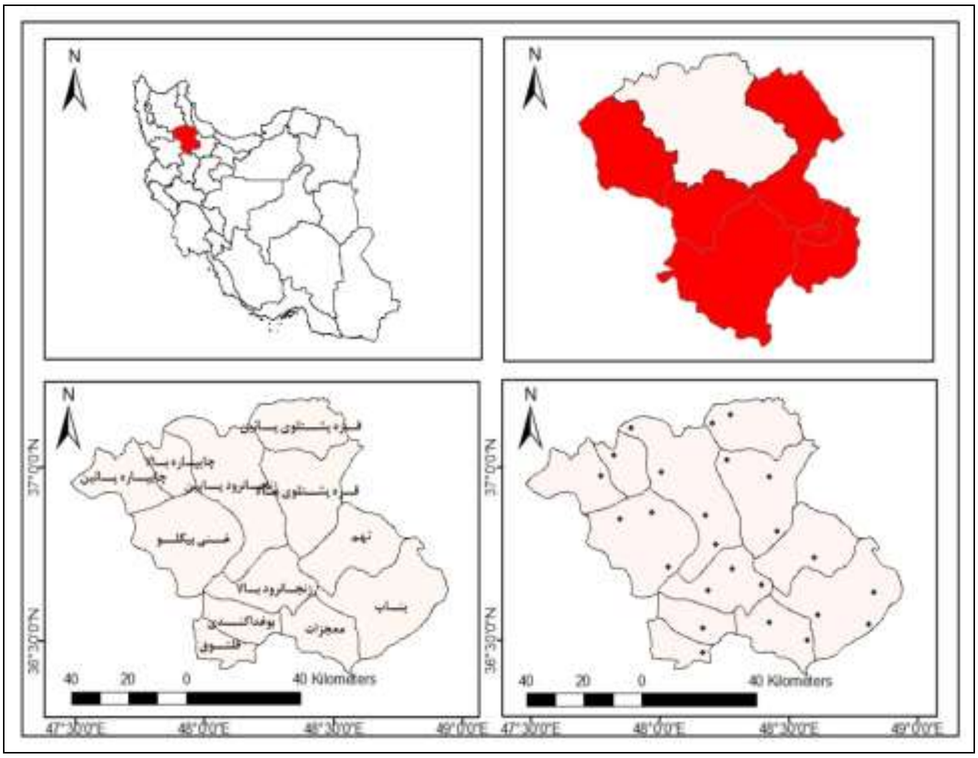
مأخذ: یافته‌های تحقیق، ١٣٩٩

شاخص	میزان پایایی	شاخص	میزان پایایی
کارایی	٠/٩٠٣	مسؤولیت‌پذیری	٠/٨٤٦
عدالت	٠/٧٣٤	مشروعیت	٠/٨٦٦
مشارکت	٠/٧٨٨	توافق‌جمعی	٠/٨٤٤
شفافیت	٠/٨١٣	پاسخ‌گویی	٠/٨٣٨

جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌ها از نرم‌افزار SPSS و آزمون‌های آماری آزمون t تک‌نمونه‌ای، همبستگی اسپیرمن، پیرسون و رگرسیون چندمتغیره استفاده گردید.

٣. ٢. منطقهٔ مورد مطالعه

شهرستان زنجان وسیع‌ترین شهرستان استان و مرکز استان زنجان است که محدودهٔ مرکزی و شمال غربی استان را پوشش می‌دهد. این شهرستان در ٣٦ درجه و ٤٠ دقیقه عرض شمالی و در طول ٤٨ درجه و ٣١ دقیقه طول شرقی در شمال غرب ایران واقع شده است (شکل ١). مساحت شهرستان ٦٧٦٣٠٠ کیلومتر مربع است و ٣٠/٥ درصد از مساحت کل استان را به خود اختصاص داده است. این شهرستان از طرف شمال به استان اردبیل از شمال شرق به استان گیلان، از شمال غرب به آذربایجان غربی و از جنوب غربی به استان کردستان و از طرف جنوب و جنوب شرقی به شهرستانهای خدابنده و ابهر محدود می‌شود. طبق سرشماری ١٣٩٥ جمعیت شهرستان ٥٠٠٤١٠ نفر بوده و شامل سه بخش (مرکزی، زنجان‌رود و قره‌پشتلو) و سه شهر زنجان، ارمغان‌خانه و نیک‌پی می‌باشد. این شهرستان دارای ١٣ دهستان است (سالنامهٔ آماری استان زنجان، ١٣٩٥)

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی منطقهٔ مورد مطالعه

مأخذ: سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح

٤. مبانی نظری تحقیق

قدمت و منشاء تاریخی مفهوم حکمروایی به عصر روشنگری و لیبرالیسم غربی برمی‌گردد؛ اما ریشه‌های جدیدتر آن، در مباحث تئوریکی و عملی توسعهٔ در اواخر قرن بیستم مطرح شد (توکلی‌نیا، اسکندرپور و برغمدی، ۱۳۹۱، ص. ۱۳٦). ظهور حکمروایی طی دهه‌های اخیر را می‌توان مدیون رشته‌هایی چون اقتصاد نهادی، روابط بین‌الملل، مطالعات سازمانی، جامعه‌شناسی، مدیریت عمومی و علوم سیاسی دانست (گودوین[1]، ۱۹۹۸، ص. ۷) که طی سال‌های اخیر، وارد ادبیات دانشگاهی نیز شده است (بانک جهانی[2]، ۲۰۰٦، ص. ۲) و مبحثی

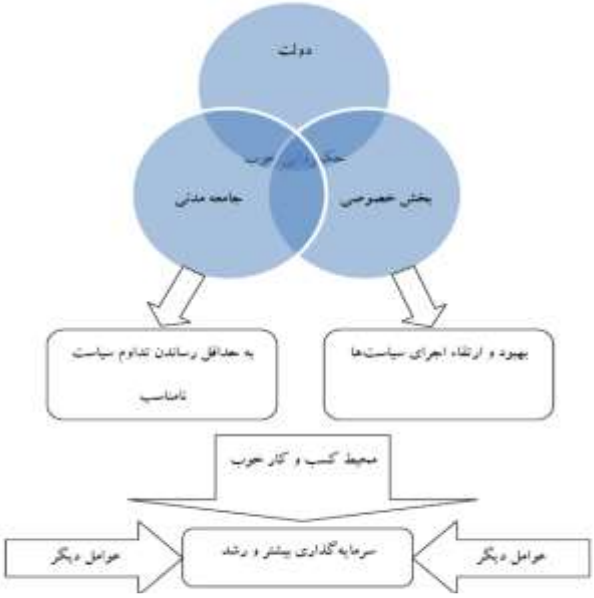
1. Goodvin
2. World Bank

گسترده، چند وجهی و بزرگ را نمایان ساخته (بویان[1]، ۲۰۱۰، ص. ١٢٦) و به عنوان جایگزینی برای روش‌های سنتی مدیریت و حکومت پدیدار شده است (اوسونا، کلونرا و هوفلب[2]، ۲۰۱٦، ص. ٦٣). حکمروایی نتیجهٔ تعادل در روابط بین قدرت بازیگران مختلف می‌باشد (فالکوسکی[3]، ۲۰۱۳، ص. ۷۱) و شرط لازم برای تخصیص کمک به کشورهای در حال توسعه است (المنوفی و همکاران، ۲۰۱٤، ص. ۲۸۸). به طوری که می‌توان اظهار کرد در حال حاضر حکمروایی مترادف با توسعهٔ جامعه می‌باشد (استارک[4]، ۲۰۰۵، ص. ۱). به عبارت دیگر می‌توان بیان کرد که تعزیف حکمروایی، قطاری از ساختارهای سازمانی و غیرسازمانی در فرایندهای رسمی است که اثرات متقابل بازیگران مختلف در عرصه‌های تصمیم‌گیری را بیان می‌کنند (لی[5] و همکاران، ۲۰۱۷، ص. ۲۲۵). در همین رابطه بسیاری از دانشمندان حکمروایی را روابط تعاملی بین دولت و درون دولت و طیف وسیعی از فرایندهای سیاسی، سازمانی و اداری که از طریق آن ذی‌نفعان منافع خود را بیان می‌کنند و به حقوق قانونی خود عمل می‌کنند، تصمیم می‌گیرند و به تعهدات خود عمل می‌کنند، تعریف کرده‌اند (بکر، کوی، شفیانی، مارتین[6]، ۲۰۰۸، ص. ١٨٩٤).

در طول دهه ۱۹۹۰ در تحقیقات مربوط به توسعهٔ شهر و روستا، به حکمروایی به عنوان یک مفهوم و ساختار در حال رشد، توجه شد (کاولی[7]، ۲۰۰۹، ص. ۵۵)، که مبتکر حکمروایی روستایی، برنامهٔ تحقیقات روستایی مستقر در دانشگاه *میسوری* کلمبیا بوده است (استارک، ۲۰۰۵، ص. ۲). حکمروایی روستایی اثرگذاری همهٔ ارکان قدرت، مبتنی بر انتخاب در مناطق روستایی بر مدیریت روستایی، با تمام سازوکارهایی که به سوی تعالی روستا و مردم روستایی حرکت کند. به عبارت دیگر، حکمروایی روستایی به اجرا در آوردن تصمیم‌ها و سیاست‌های مردم روستا در جهت منافع خودشان است و نقش دولت بیشتر به هماهنگ‌کننده و پاسداری از قوانین محدود می‌شود و از دخالت مستقیم آن در تصمیم‌گیری‌ها، اداره و اجرای امور

1. Bhuiyan
2. Usona, Klonnera & Hofleb
3. Fałkowski
4. Stark
5. Lee
6. Bakker, Kooy, Shofiani & Marijn
7. Cawley

مربوط به زندگی مردم کاسته مـی‌شـود (عظیمـی آملـی و افتخـاری، ۱۳۹۳، صـص. ۲۳-۲۲). بنابراین، حکمروایی روستایی به عنوان فرایندی نوین در حکومت با دارا بـودن شـاخص‌هـای خاص خود می‌تواند مباحث نوینی در زمینهٔ مدیریت محلی در مناطق روستایی مطـرح کنـد و سبب توانمندسازی ساکنین نواحی روستایی در زمینه‌های متفاوت اعم از تصمیم‌سازی، اجرا و ارزیابی گردد. بنابراین، رویکرد حکمروایی روستایی مبنایی مطلـوب در رونـد توسـعهٔ پایـدار سیاسی، اقتصادی، اجتمـاعی، فضـایی و سـرزمینی و مـدیریت نـوین روسـتایی کشـور اسـت (رحمانی فضلی و همکاران، ١٣٩٤). دستور کار ۲۱ و اجرای همه جانبه آن نیز، مفهوم پایداری را به عرصه مدیریت در سطح شهرها و روستاها کشاند و به تحول در شیوه‌های سنتی سیاست-گذاری‌ها و شیوهٔ ارتباطش با جامعه مرتبط است. در سطح محلی، پایداری چـه شـهری و چـه روستایی به طور عمده در قالب اشکال نوینی از حکمروایی (ترکیبی) به اجرای فرآیند دسـتور کار ۲۱ مربوط می‌شود که شامل سه نهاد اصلی دولت، جامعهٔ مدنی و بخـش خصوصـی اسـت که زمینه‌ساز حرکت جامعه به سوی خوب و بد هستند. هر یک از این سه نهاد دارای کارکردها و وظایف خاصی هستند (شکل ۲).

شکل ۲. نهادهای متولی حکمروایی و اقدامات آنها

مأخذ: بانک جهانی، ٢٠٠٤، ص. ٨

یکی از بسترهای حکمروایی خوب توسعه و نهادینه کردن شوراها و مدیریت‌های محلی است. بنابراین شوراها و مدیریت محلی توان انجام وظایف گسترده‌تر دولت ملی را در مقیاس محدودتر دارند. حاکمیت سیاسی در کشور پهناور ایران به سطوح پیچیده مدیریتی با محوریت عقلانیت، اعتدال، کارایی و کارآمدی وابسته است (قالیباف، ١٣٨٧، ص. ٢٣٢). بنابراین مدیریت محلی باید قادر به پیاده‌سازی تصمیمات به دنبال فرآیندهایی نظیر بهترین استفاده از افراد در دسترس، استفاده از منابع و زمان برای به‌دست آوردن بهترین نتایج ممکن برای جامعه را داشته باشد (انجمن شهرداری ویکتوریا، ٢٠١٢، ص. ٩). بنابراین می‌توان گفت، حکمروایی خوب یا دموکراتیک یک ابزار برای رسیدن به اهداف توسعهٔ انسانی است. عدم تمرکز در حکمروایی خوب در سطوح مختلف می‌تواند، موجب سرعت بخشیدن و بهبود در دسترسی به خدمات و کمک به فرایند تصمیم‌گیری در امور مختلف شود (برنامه توسعهٔ سازمان ملل، ٢٠٠٤، ص. ٢). حکمروایی خوب علاوه بر بالا بردن اعتماد به نفس جامعهٔ محلی، موجب می‌شود مردم روستایی به مدیران محلی انتخابی خود در فرایند تصمیم‌گیری ایمان داشته باشند (انجمن شهرداری ویکتوریا، ٢٠١٢، ص. ٩). این امر تنها در رابطه با خدمات محلی نبوده، بلکه در مورد ایجاد فضایی برای مشارکت، حمایت از بخش خصوصی و سازگاری با محیط زیست می‌باشد که موجب توسعهٔ پایدار می‌شود (بانک جهانی، ٢٠٠٦، ص. ٢). حکمروایی خوب بر اساس نظر سازمانها و محققین مشتمل بر مؤلفه‌هایی است که در پژوهش حاضر نیز از شاخص‌های ارائه‌شدهٔ *اسکاپ*، استفاده گردید (جدول ٤).

جدول ٤. شاخص‌های حکمروایی از نظر محققین و سازمان‌های داخلی و خارجی

ارائه‌کننده	شاخص‌ها
بدری و همکاران، ١٣٩٠	مشارکت، پاسخگویی، عدالت، کارایی، اثربخشی، امنیت
مشکینی و موذن، ١٣٩٣	مشارکت، پاسخ‌گویی، مسئولیت‌پذیری، قانونمندی، توافق‌جمعی، عدالت، شفافیت، اثربخشی
دموکراسی بین‌المللی	برابری، انصاف، شفافیت، عدالت، پاسخگویی، مسئولیت‌پذیری
بارومتر حکمروایی محلی	اثربخشی، شفافیت، مشروعیت، پاسخگویی، مشارکت، برابری و انصاف
اسکاپ	اثربخشی، عدالت و برابری، مشارکت، شفافیت، مسئولیت‌پذیری، پاسخگویی، توافق‌جمعی، مشروعیت

۵. یافته‌های تحقیق

در این بخش از تحقیق به بررسی یافته‌های توصیفی و تحلیلی حاصل از پژوهش خواهیم پرداخت.

۵. ۱. یافته‌های توصیفی

بر اساس نتایج حاصل از پرسش‌نامه‌ها، ۷۳/۸ درصد پاسخگویان مرد و ۲٦/۲ درصد زن بوده‌اند و ۹۲/۳ درصد پاسخگویان متأهل می‌باشند. ٦۲/۷ درصد از پاسخگویان را گروه سنی ۲۰ تا ٤۰ ساله تشکیل می‌دهند. از نظر تحصیلات ۲۰ درصد پاسخگویان تحصیلات دانشگاهی داشته و ۹/۵ درصد بی‌سواد می‌باشند. از نظر شغلی ۹/۵ درصد پاسخگویان شغل دولتی داشته، ۱۹/۷ درصد خانه دار، ۲/۸ درصد بازنشسته، ٦/۵ درصد بیکار، ۵۱/۱ درصد کشاورز بودند.

۵. ۲. ارزیابی حکمروایی در مناطق روستایی شهرستان زنجان

جهت ارزیابی میزان حکمروایی در محدوده مورد مطالعه از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد. تحلیل t تک‌نمونه‌ای حاصل از نظرات خانوارهای نمونه در رابطه با شاخص‌های حکمروایی مبیّن این است که بیشترین میانگین را مؤلفهٔ مشروعیت با میانگین ۳/٤۲ داشته است (جدول ۵). با دقت در گویه‌های مربوط به این مؤلفه‌ها می‌توان دریافت که جمعیت روستایی در سنجش گویه‌های آگاهی مدیران روستا از قوانین و عرف محل با میانگین ٤/۰۵ تمایل خود را نشان داده‌اند که بالاترین امتیاز در بین همه گویه‌ها بوده‌اند و نشان‌دهندهٔ بومی بودن مدیران روستا در اغلب روستاها و در نتیجه آگاهی زیاد از قوانین وعرف محل است. سایر مؤلفه‌های حکمروایی از دیدگاه خانوارهای روستایی، میانگینی پایین‌تر از مطلوبیت عددی را به خود اختصاص داده‌اند که در این بین مؤلفه‌های شفافیت پایین‌ترین میانگین را با عدد ۲/۷۵ کسب کرده است. همچنین در بین گویه‌های شفافیت پایین‌ترین امتیاز را اطلاع‌رسانی در زمینهٔ زمان‌بندی طرح‌ها با عدد ۲/۵۰ کسب کرده که نشان‌دهندهٔ عدم شفافیت مدیران روستا در زمینهٔ اعلام زمان اتمام طرح‌ها در روستا است.

جدول ٥. آزمون t میزان حکمروایی از نظر خانوارهای نمونه

مأخذ: یافته‌های تحقیق؛ ١٣٩٩

مطلوبیت عددی شاخصهای مورد آزمون=٣						
شاخص‌های حکمروایی	میانگین	آماره آزمون t	سطح معناداری	تفاوت از حد مطلوب	فاصله از سطح اطمینان ٠/٠٩٥	
					پایین‌تر	بالاتر
کارایی و اثربخشی	٢/٩٠٩	-٤/١٤١	٠/٠٠٠	-٠/٠٩٠٧٧	-٠/١٣٣٩	-٠/٠٤٧٧
عدالت و برابری	٣/٠١٧	٠/٦٩٠	٠/٤٩١	٠/٠١٧٤٤	-٠/٠٣٢٣	٠/٠٦٧١
مشارکت	٣/١٦٨	٦/٤٧٦	٠/٠٠٠	٠/١٦٨٠٠	٠/١١٧٠	٠/٢١٩٠
شفافیت	٢/٧٥٢	-٩/٨٠٢	٠/٠٠٠	-٠/٢٤٨٠٠	-٠/٢٩٧٨	-٠/١٩٨٢
مسؤولیت‌پذیری	٣/٠٧٢	٣/٦٨٧	٠/٠٠٠	٠/٠٧٢٤٨	٠/٠٣٣٨	٠/١١١٢
مشروعیت و قانونمندی	٣/٤٢٦	١٦/٧٥٦	٠/٠٠٠	٠/٤٢٦٤٦	٠/٣٧٦٤	٠/٤٧٦٥
اجماع و توافق جمعی	٣/٠٤	٢/٠٠٥	٠/٠٤٦	٠/٠٤٠٠٠	٠/٠٠٠٧	٠/٠٧٩٣
پاسخگویی	٢/٨١٣	-٦/٧٣٥	٠/٠٠٠	-٠/١٨٦٦٧	-٠/٢٤١٢	-٠/١٣٢١

٥. ٣. هبستگی بین مؤلفه‌های مؤثر بر حکمروایی و حکمروایی

جهت همبستگی متغیرهای مستقل با متغیر وابسته (حکمروایی)، با توجه به مقیاس اندازه-گیری گویه‌ها (رتبه‌ای و نسبی) از همبستگی اسپیرمن و پیرسون استفاده گردید. با توجه نتایج جدول (٦) مشخص شد که از ٤٨ متغیر مورد بررسی ٣٩ مورد در ٠/٠١ درصد با حکمروایی همبستگی معنادار داشته، به‌طوری‌که با افزایش هر یک از این شاخص‌ها حکمروایی نیز افزایش یافته و بالعکس با کاهش هر یک حکمروایی نیز کاهش می‌یابد که در این میان، شاخص سرمایۀ اجتماعی با (٠/٦٠٤) بالاترین میزان همبستگی را با حکمروایی در منطقۀ مورد مطالعه داشته است. ٢ مورد از متغیرها رابطۀ معناداری با حکمروایی در ٠/٠٥ درصد داشته‌اند و ٧ مورد از متغیرها رابطه معناداری با حکمروایی نداشته‌اند.

جدول ۶. ضریب همبستگی حکمروایی و مؤلفه‌های مؤثر بر آن

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

مؤلفه	گویه	ضریب همبستگی	گویه	ضریب همبستگی
مکانی- فضایی	راه	۰/۵۱۱**	خدمات ارتباطی	۰/۵۰۵**
	فاصله از بخش	۰/۲۱۳**	خدمات سیاسی	۰/۲۳۸**
	فاصله از شهرستان	-۰/۰۸۸	خدمات زیرساختی	۰/۴۸۱**
	مساحت دهیاری	۰/۵۰۲**	خدمات رفاهی	۰/۵۴۹**
	خدمات بهداشتی	۰/۵۴۵**	اقدامات عمرانی	۰/۴۷۴**
اجتماعی	سن خانوار	۰/۱۲۵*	جمعیت روستا	۰/۳۱۹**
	تعلق مکانی	۰/۲۱۸*	تحصیلات روستاییان	۰/۱۸۰**
	چالش‌های قومی- مذهبی	۰/۵۰۹**	رسانه‌های ارتباط جمعی	۰/۴۱۰**
	سرمایهٔ اجتماعی	۰/۶۰۴**		
اقتصادی	تعداد شاغلین روستایی	۰/۵۰۱**	درآمد خانوارها	۰/۴۴۸**
	اراضی روستا	۰/۴۰۹**	بنگاه‌های اقتصادی	۰/۴۶۳**
نهادی	سن دهیار	۰/۳۷۷**	تجهیزات اداری دهیاری	۰/۳۳۹**
	سن شورا	۰/۳۸۴**	تجهیزات آتشنشانی	-۰/۰۱۲
	جنسیت دهیار	-۰/۰۱۰	تعامل با بنیاد مسکن	۰/۲۲۰**
	تحصیلات دهیار	۰/۵۷۱**	تعامل اداره برق	۰/۰۰۱
	تحصیلات شورا	۰/۲۵۹**	تعامل با نیروی انتظامی	۰/۵۴۲**
	درآمد دهیاری	۰/۴۵۵**	تعامل با جهاد کشاورزی	۰/۳۸۱**
	درآمد شورا	۰/۳۷۹**	تعامل با ثبت احوال	۰/۳۱۳**
	تجربهٔ دهیار	۰/۴۵۹**	تعامل با بخشداری	۰/۴۶۹**
	تجربهٔ شورا	۰/۳۶۹**	تعامل با اداره گاز	۰/۰۶۹
	رضایت شغلی	۰/۵۱۷**	تعامل با خانه بهداشت	۰/۵۳۰**
	شرکت در کلاس‌های آموزشی	۰/۲۷۵**	تعامل با آبفای روستایی	۰/۱۹۷**
	درجهٔ دهیاری	۰/۴۴۷**	تعامل با ثبت اسناد	۰/۱۷۷**
	مالکیت زمین و ساختمان	-۰/۰۲۸	تعامل با دهیاری‌های مجاور	۰/۵۵۶**

۵. ٤. ارزیابی اثرگذاری هر یک از مؤلفه‌ها بر حکمروایی

در این بخش از تحقیق میزان اثرگذاری هر یک از مؤلفه‌ها در متغیر وابسته (حکمروایی) با استفاده از رگرسیون چندمتغیره مورد سنجش قرار گرفت و نتایج حاصل از رگرسیون برای هر یک از مؤلفه‌های محیطی، اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و نهادی (فردی- سازمانی)به صورت زیر به دست آمد:

جدول ۷. تأثیر مؤلفه‌های اثرگذار بر حکمروایی

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

متغیر	میزان تأثیر بر حکمروایی				
	B	SEB	BETA	t	sig
	۲/۱۵٤	۰/۱۰۹		۱۹/۸۵۰	۰/۰۰۰
کیفیت راه	۰/۰۹۷	۰/۰۳۷	۰/۲۳٦	۲/٦٤٥	۰/۰۰۹
فاصله از شهرستان	−۰/۰۲۰	۰/۰۱۱	−۰/۱٤۷	−۱/۸۹۱	۰/۰۵۹
فاصله از بخش	۰/۰۳۲	۰/۰۱۸	۰/۱۳۸	۱/۷٦٤	۰/۰۷۹
مساحت محدودۀ خدماتی	−۰/۰۱۱	۰/۰۳۰	−۰/۰٤۸	−۰/۳۷۰	۰/۷۱۲
خدمات بهداشتی	۰/۰۹۰	۰/۰۳۸	۰/۲٦۱	۲/۳۸۵	۰/۰۱۸
خدمات ارتباطی	۰/۰۵۲	۰/۰۳۵	۰/۱٦۵	۱/۵۰۲	۰/۱۳٤
خدمات سیاسی	−۰/۰۵۱	۰/۰۲۳	−۰/۱۰۸	−۲/۲۰۹	۰/۰۲۸
خدمات زیرساختی	۰/۱۵۹	۰/۰۵۰	۰/۳۹۰	۳/۱۵۸	۰/۰۰۲
خدمات رفاهی	−۰/۱۸۲	۰/۰۵۹	−۰/۵۲۸	−۳/۰٦۳	۰/۰۰۲
اقدامات عمرانی	۰/۰۹۸	۰/۰٦۲	۰/۲۱۰	۱/۵۹۵	۰/۱۱۲
درآمد	۰/۰۹۲	۰/۰۲۰	۰/۳۲٤	٤/٦۲۲	۰/۰۰۰
اراضی	۰/۱۰۸	۰/۰۱٦	۰/۲۹۸	٦/۷۹٦	۰/۰۰۰
دام	−۰/۰۰۸	۰/۰۲۹	−۰/۰۱۸	−۰/۲۸۰	۰/۷۸۰
شاغلین کشاورزی	۰/۰٤۷	۰/۰۱۸	۰/۱۵۲	۲/۵٤۹	۰/۰۱۱
شاغلین صنعت	۰/۰۲۸	۰/۰۱٦	۰/۰۹۰	۱/۷۳۷	۰/۰۸۳
شاغلین خدمات	−۰/۰۰۸	۰/۰۱۳	−۰/۰۳٤	−۰/٦۵۱	۰/۵۱۵
جمعیت	۰/۱۲۳	۰/۰۱۷	۰/۲۹۵	۷/۲٤۹	۰/۰۰۰
سرمایۀ اجتماعی	۰/۲۱۹	۰/۰۲۱	۰/٤۱۲	۱۰/۲٤۷	۰/۰۰۰
تعلق مکانی به روستا	−۰/۰۰۱	۰/۰۰٦	−۰/۰۰۹	−۰/۱۹۵	۰/۸٤٦

متغیر	میزان تأثیر بر حکمروایی				
	B	SEB	BETA	t	sig
سن پاسخ‌دهنده خانوار	۰/۰۲۶	۰/۰۱۱	۰/۰۸۹	۲/۳۳۱	۰/۰۲۰
سن دهیار	۰/۰۳٤	۰/۰۱۱	۰/۱۱۹	۳/۰۰۷	۰/۰۰۳
تحصیلات دهیار	−۰/۰۳۲	۰/۰۲۲	−۰/۰۹٦	−۱/٤۲۹	۰/۱۵٤
تجربه دهیار	−۰/۰۰۹	۰/۰۳۲	−۰/۰۳۵	−۰/۲۸٦	۰/۷۷۵
شرکت در کلاس‌های آموزشی مختص دهیاران	−۰/۰۰۸	۰/۰۲۷	−۰/۰۲۰	−۰/۳۰۵	۰/۷٦۰
درجهٔ دهیاری	۰/۰٦۰	۰/۰۹۱	۰/۲۵۲	۰/٦٦۵	۰/۵۰۷
درآمد دهیار	−۰/۰۷۲	۰/۰۹۰	−۰/۲۳۰	−۰/۷۹٦	۰/٤۲٦
رضایت شغلی	۰/۱۰۷	۰/۰۵۰	۰/۲۵۷	۲/۱٤٤	۰/۰۳۳
تعامل با نیروی انتظامی	۰/۰۰٦	۰/۰٤۵	۰/۰۱۹	۰/۱۲۸	۰/۸۹۸
تعامل با بخشداری	۰/۱۱٦	۰/۰٦۹	۰/۳۸۷	۱/٦٦۹	۰/۰۹٦
تعامل با ثبت احوال	−۰/۱۰۵	۰/۰۵٤	−۰/۳۲٦	−۱/۹۳۱	۰/۰۵٤
تعامل با جهاد کشاورزی	۰/۰٦۱	۰/۰۳٦	۰/۲۲۲	۱/٦۷٤	۰/۰۹۵
تعامل با خانهٔ بهداشت	۰/۰۰۷	۰/۰٤۵	۰/۰۲۵	۰/۱٦٤	۰/۸۷۰
تعامل با آبفای روستایی	−۰/۰٤۰	۰/۰۱۷	−۰/۱۳٦	−۲/٤۳۱	۰/۰۱٦
تعامل با دهیاری‌های مجاور	۰/۰٦۵	۰/۰٤۵	۰/۲۲۳	۱/٤۳۰	۰/۱۵٤

نتایج حاصل از آزمون رگرسیون به شرح زیر می‌باشد (جدول ۷):

مؤلفهٔ محیطی: از میان مؤلفه‌های محیطی با توجه به مقدار t و مقدار sig متغیرهای کیفیت راه، خدمات بهداشتی، خدمات سیاسی، خدمات زیرساختی و خدمات رفاهی تأثیر معنی‌داری بر حکمروایی داشته‌اند.

مؤلفهٔ اقتصادی: از میان مؤلفه‌های اقتصادی، درآمد، مساحت اراضی، تعداد شاغلین کشاورزی تأثیر معنی‌داری بر حکمروایی داشته‌اند که بیشترین اثرگذاری را در بین متغیرهای مؤلفهٔ اقتصادی مساحت اراضی با مقدار t (٦/۷۹٦) به خود اختصاص داده است.

مؤلفهٔ اجتماعی- فرهنگی: از میان مؤلفه‌های اجتماعی- فرهنگی متغیرهای تعداد جمعیت روستا، سرمایهٔ اجتماعی، تأثیر معنی‌داری بر حکمروایی داشته‌اند که در این بین سرمایهٔ

اجتماعی با مقدار t (۱۰/۲٤۷) و ضریب معنـی‌داری ۰/۰۰۰ بیشـترین تـأثیر را بـر حکمروایـی داشته است.

مؤلفهٔ نهادی (فردی– سازمانی): از میان مؤلفه‌های نهادی متغیر سن دهیار، رضـایت شـغلی دهیار و تعامل دهیاری با آبفای روستایی تأثیر معنی‌داری بر حکمروایی داشـته‌انـد کـه در ایـن بین متغیر سن دهیار با مقدار t (۳/۰۷۷) بیشترین اثرگذاری را بر حکمروایی از میان متغیرهـای مؤلفهٔ نهادی به خود اختصاص داده است.

٦. نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادات

امروزه توسعهٔ پایدار روستایی یکی از آرزوها و دغدغه‌های اساسی برنامه‌ریزی به طور اعم و برنامه‌ریزی روستایی به طور اخص به شمار می‌آید و به منظـور رسـیدن بـه ایـن هـدف در فضاهای روستایی نظام برنامه‌ریزی باید ابعاد و مؤلفه‌های متعـددی را مـد نظـر قـرار دهـد تـا موفقیت در رسیدن به اهداف حاصل گردد. یکی از پارادیم‌هـای تأثیرگـذار بـر توسـعهٔ پایـدار حکمروایی خوب است که می‌تواند جوامع را به اهداف توسعهٔ پایدار نزدیکتر سازد. در سطح محلی، پایداری چه شهری و چه روستایی به طور عمده در قالب اشکال نـوینی از حکمروایـی (ترکیبی) به اجرای فرآیند دستور کار ۲۱ مربوط می‌شود که شامل سه نهاد اصلی دولت، جامعهٔ مدنی و بخش خصوصی است که زمینه‌ساز حرکت جامعه به سوی خوب و بد هستند. هر یک از این سه نهاد دارای کارکردها و وظایف خاصی هستند که از ترکیب متناسـب آنهـا مـی‌تـوان انتظار داشت حکمروایی خوب به وجود آید. این در حالی‌است که حکمروایی خود از مؤلفـه-هایی چون محیطی، اقتصادی، اجتماعی– فرهنگی و نهادی– سازمانی تأثیر می‌پذیرد. بنـابراین، در این مقاله تلاش شد تا تأثیر مؤلفه‌های مؤثر بر حکمروایی در روسـتاهای شهرسـتان زنجـان مورد ارزیابی قرار گیرد. مؤلفه‌های مؤثر در چهار بُعد محیطی– فضایی، اقتصـادی، اجتمـاعی– فرهنگی و نهادی– سازمانی توزیع گردید. شاخص‌های حکمروایی نیز در هشـت شـاخص بـا توجه به شاخص‌های ارائه‌شدهٔ اسکاپ در نظر گرفته شد و در نهایت تجزیـه و تحلیـل انجـام گرفت و نتایج حاصل نشان داد که با توجه به نتایج آزمـون t تـک‌نمونـه‌ای در پـنج شـاخص عدالت و برابری، مشارکت، مسؤولیت‌پذیری، مشروعیت و توافق جمعی در بالـاتر از متوسـط

(۳) قرار داشته است و در سه شاخص کارایی و اثربخشی، شفافیت و پاسخگویی پایین‌تر از حد متوسط (۳) قرار داشته است در نهایت میانگین کلی مبین سطح متوسط حکمروایی در منطقهٔ مورد مطالعه می‌باشد. بیشترین میانگین را شاخص مشروعیت با میانگین ۳/٤۲ داشته است. در مرحلهٔ بعد رابطه حکمروایی با مؤلفه‌های مؤثر بر آن مورد با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون و اسپیرمن مورد ارزیابی قرار گرفت که نتایج نشان داد اکثریت مؤلفه‌ها با حکمروایی رابطهٔ معناداری داشته‌اند. جهت ارزیابی اثرگذاری مؤلفه‌ها بر حکمروایی از رگرسیون چندمتغیره استفاده شد که نتایج نشان داد، از میان مؤلفه‌های مؤثر بر حکمروایی متغیر سرمایهٔ اجتماعی با میزان t (۱۰/۲٤۷)، و بتای (۰/٤۱۲) و ضریب معنی‌داری ۰/۰۰۰ بیشترین اثرگذاری را بر حکمروایی در منطقهٔ مورد مطالعه داشته است.

کتاب‌نامه

۱. بدری، ع.، و موسوی، ع. (۱۳۸۸). *مدیریت نوین روستایی*. تهران: انتشارات اشتیاق نور.

۲. توکلی‌نیا، ج.، اسکندرپور، م. و برغمدی، م. (۱۳۹۱)، درآمدی بر حکمروایی خوب شهری ضرورت الزامات و چالش‌های فراروی تحقق آن در ایران. *فصلنامهٔ نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی*، *۵ (۱)*، ۱۵۲–۱۳۵.

۳. چوبچیان، ش.، کلانتری، خ.، و شعبانعلی فمی، ح. (۱۳۸٦). عوامل مؤثر بر عملکرد دهیاری‌های استان گیلان. *فصلنامهٔ روستا و توسعه*، *۱۰(۲)*، ۱۰۷– ۸۷.

٤. دربان‌آستانه، ع.، و رضوانی، م. ر. (۱۳۹۰)، تبیین عوامل مؤثر بر حکمروایی روستایی در حکومت‌های محلی. *مدیریت شهری*، *۲۸*، ۱۹۸–۱۷۹.

۵. رضوانی، م. ر. (۱۳۸۳)، *مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی توسعهٔ روستایی در ایران*. تهران: انتشارات قومس.

٦. سیف‌الدینی، ف.، و پناهنده‌خواه، م. (۱۳۸۹)، چالش‌ها و موانع برنامه‌ریزی توسعهٔ منطقه‌ای در ایران. *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، *۷۳*، ۹۸–۸۳.

۷. صالحی، ا. (۱۳۸۷). ملاحظاتی در تحولات مدیریت شهری. *ماهنامهٔ شوراها*، *شورای عالی استان‌ها*، (۸)، ۱–۲۰.

۸. ظهرانی ازبری، ز. (۱۳۹۰)، *عوامل مؤثر بر موفقیت دهیاری‌ها* (پایان‌نامهٔ منتشرنشدهٔ کارشناسی‌ارشد). دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، ایران.

۹. علوی‌تبار، ع. (۱۳۷۹). *بررسی الگوهای مشارکت شهروندان در ادارۀ امور شهرها (تجارت جهانی و ایران)* (جلد اول). تهران: انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور.
۱۰. قالیباف، م. ب. (۱۳۸۷). *حکومت محلی یا استراتژی توزیع فضایی قدرت سیاسی در ایران*، تهران: انتشارات امیرکبیر.
۱۱. مطیعی لنگرودی، ح.، و حجی‌پور، م. (۱۳۹۷)، الگوی میان کنش کارکرد سازمان‌های مردم نهاد با حکمروایی مطلوب روستایی. *جغرافیا و توسعه*، ۵۰، ۱۲٦-۱۰۹.
۱۲. مهدوی، م.، و نجفی کانی، ع. ا. (۱۳۸٤). دهیاری‌ها: تجربه‌ای دیگر در مدیریت روستاهای ایران. *پژوهش‌های جغرافیایی*، ۵۳، ۳۹-۲۱.

13. Bakker, K., Kooy, M., Shofiani, N. E., & Martijn, E. J. (2008). Governance failure: Rethinking the institutional dimensions of urban water supply to poor households. *World Development*, *36(10)*, 1891–1915.
14. Bhuiyan, Sh. (2010). A crisis in governance: Urban solid waste management in Bangladesh. *Habitat International*, *34*, 125–133.
15. Boonstra, W. J. (2006). Policies in the polder: How institutions mediate between norms and practices of rural governance. *Sociologia Ruralis, 46*, 299-317.
16. Cawley, M. (2009). Local Governance and sustainable Rural development: Irelands Experience in an EU context. *Journal for Geogrphy, 4*(1), 53-64.
17. Elmenofi, A. G., Gehan, E. B., Berjan, H., & Berjan, S. (2014). Governance of rural development in Egypt. *Annals of Agricultural Science*, *59(2)*, 285-296.
18. ESCAPE. (2007). *What is good governance*? United Nations Economic and social commission for Asia and the Pacific. Retrieved from https:// www. unescap. org/ sites/default/files/good-governance.pdf
19. European Commission. (2008). *Analyzing and addressing governance in sector operations.* Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities.
20. Frouws, J., & Leroy, P. (2003). Over nieuwe coalities en sturingsvormen in het landelijk gebied. (Farmers, citizens and rural dwellers. About new coalitions and forms of governance in the countryside) *Tijdschrift voor Sociaal wetens chappelijk onderzoek van de Landbouw*, *18(2)*, 90–102
21. Huhe, N., Chen, J., & Hang, M. (2015). Social trust and grassroots governance in rural China. *Social Science Research*, *53*, 351-363
22. Jankauskas, V., & Seputiene, J. (2007). The relation between social capital, governance and economic performance in Europe. *Business: Theory and practice*, *8(3)*, 131-138.
23. Mackinnon, D. (2002). Rural governance and local involvement: assessing stateF community relations in the Scottish Highlands. *Journal of Rural Studies, 18*, 307–324

24. Marsden, T., & Murdoch, J. (1998). Editorial: The shifting nature of rural governance and community participation. *Journal of Rural Studies*, *14(1)*, 1–4.
25. Morison, T. (2014). Developing a regional governance index: The institutional potential of rural regions. *Journal of Rural Studies*, *35*, 101-111.
26. Municipal Association of Victoria (MAV). (2012). Good governance guide. Retrieved from http://www.goodgovernance.org.au/
27. Puri, S. K., & Sundeep, S. (2007). Role of ICTs in participatory development: An Indian experience. *Information Technology for Development*, *13(2)*, 133–160.
28. Stark, N. (2005). *Effective rural governance. What is it? Does it Matter? Rural Governance Initiative Program*. USA, University of Missouri-Columbia*:* Rural Policy Research Institute (RUPRI).
29. Usona, T. H., Klonnera, C., & Hofleb, B. (2016). Using participatory geographic approaches for urban flood risk in Santiago de Chile: Insights from a governance analysis. *Environmental Science & Policy*, *66*, 62-72.
30. World Bank. (2004). *Good Governance and its benefits on economic Development: An Overview of currentt trends*. Retrieved from www. Worldbank. org/ wbi/ governance
31. World Bank. (2006). *Local governance in developing countries*. Washington, DC: World Bank.